

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

İlkbahar 2022/ 9-1
<https://doi.org/10.46868/atdd.217>

Yusuf Akçura'nın Vefatının Türk Basınına Yansımaları*

Zafer Atar**

ORCID: 0000-0001-7559-7305

Öz

1876 yılında Simbir'de dünyaya gelen Yusuf Akçura, küçük yaşta babasını kaybettikten sonra, annesiyle birlikte 1883 yılında İstanbul'a gelmiştir. Harbiye yıllarında Necip Asım'ın, Veled Çelebi'nin, Bursalı Tahir Bey'in Türkçülüğe ait yazıları ile İsmail Gaspıralı'nın Tercüman Gazetesi, Yusuf Akçura'da Türkçülük fikirlerinin oluşmasını sağlamıştır. Nitekim 1904 yılında yayımladığı Üç Tarzı Siyaset adlı makalesi Türkçülük akımının manifestosu kabul edilir. Meşrutiyet Dönemi'nde Türk Derneği ve Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer alan Akçura, Cumhuriyet idaresinin kuruluş sürecinde de önemli görevler üstlenmiştir. TBMM'nde milletvekili olarak da görev yapan Akçura, aynı zamanda 1932-1935 yılları arasında Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'nin de başkanlığını yapmıştır. Bu çalışmada, Türk Milliyetçiliği fikrinin öncülerinden olan Yusuf Akçura'nın vefatının Türk basınındaki yankıları ele alınmıştır. Bu bağlamda Kurun, Cumhuriyet, Son Posta, Akşam, Zaman, Ulus, Milliyet, Anadolu, Haber, Türk Dili, Türk Sözü, Yeni Asır, Halkın Sesi gibi gazetelerde çıkan haberler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yusuf Akçura, Türk Basını, Türkçülük.

Gönderme Tarihi: 22/02/2022

Kabul Tarihi: 27/03/2022

* Bu çalışma, 02-05 Kasım 2017 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen I. Türk Dünyası Stratejik Araştırmalar Kongresi'nde sunulan tebliğ metninin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

**Doç.Dr.,Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Manisa- Türkiye, zafer.atar@cbu.edu.tr

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Atar, Zafer. "Yusuf Akçura'nın Vefatının Türk Basınına Yansımaları." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 9-1, 2022, ss.187-220.

Reflections of Yusuf Akçura's Death on Turkish Media

Zafer Atar**

ORCID: 0000-0001-7559-7305

Abstract

Yusuf Akçura, who was born in Simbir in 1876, came to Istanbul in 1883 with his mother, after losing his father at a young age. During the war years, the articles of Necip Asım, Veled Çelebi, Bursalı Tahir Bey on Turkism, and İsmail Gaspralı's Tercüman Newspaper, As a matter of fact, his article Three Styles of Politics, published in 1904, is accepted as the manifesto of the Turkism movement. During the Second Constitutional Era, Akçura was one of founders of the Turkish Association and the Turkish Hearth, and he also played a significant role in the Republican administration's foundation. Akçura, who served as a delegate in Turkey's Grand National Assembly, was also the president of the Turkish History Research Society from 1932 to 1935. The effects of the death of Yusuf Akçura, one of the forefathers of the idea of Turkish nationalism, on the Turkish media were in this study. The news published in newspapers such as Kurun, Cumhuriyet, Son Posta, Akşam, Zaman, Ulus, Milliyet, Anadolu, Haber, Türk Dili, Türk Sözü, Yeni Asır, Halkın Sesi were investigated.

Keywords: Yusuf Akçura, Turkish Media, Turkism.

Received Date: 22/02/2022

Accepted Date: 27/03/2022

** Associate professor, Manisa Celal Bayar University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, Manisa-Turkey, zafer.atar@cbu.edu.tr

You can refer to this article as follows:

Atar, Zafer. "Yusuf Akçura'nın Vefatının Türk Basınına Yansımaları." *Academic Journal of History and Idea*, 9-1, 2022, pp.187-220.

Анализ смерти Юсуфа Акчуры в турецких СМИ

Зафер Атар*

ORCID: 0000-0001-7559-7305

Резюме

Родившийся в 1876 году в Симбире Юсуф Акчура, потеряв отца в молодом возрасте, приехал в Стамбул в 1883 году со своей матерью. В годы войны статьи Неджипа Асыма, Веледа Челеби, Тахир бея из Бурсы о тюркизме и газета Исмаила Гаспирали «Герджуман» способствовали формированию у Юсуфа Акчуры идей тюркизма. Фактически, его статья «Три стиля политики», опубликованная в 1904 году, считается манифестом движения тюркизма. Во время Эпохи второй конституции Акчура был одним из основателей Тюркской ассоциации и Тюркского очага, а также сыграл значительную роль в создании республиканской администрации. Акчура, который был делегатом Великого национального собрания Турции, с 1932 по 1935 год также был президентом Исследовательского Общества Тюркской Истории. В этом исследовании изучалось влияние смерти одного из родоначальников идеи тюркского национализма Юсуфа Акчуры на турецкие СМИ. В этом контексте были исследованы новости, опубликованные в таких газетах, как «Курун», «Джумхуриет», «Сон поста», «Акшам», «Заман», «Улус», «Миллийет», «Анадолу», «Хабер», «Тюрк Дили», «Тюрк союзу», «Йени Асыр», «Халкын Сеси».

Ключевые слова: Юсуф Акчура, турецкие СМИ, тюркизм.

Получено: 22/02/2021

Принято: 27/03/2022

* Доцент, Университет Маниса Джелал Баяр, факультет искусств и наук, факультет истории, Маниса-Турция, zafer.atar@cbu.edu.tr

Ссылка на статью:

Atar, Zafer. "Yusuf Akçura'nın Vefatının Türk Basınına Yansımaları." *академическая история и мысль*, 9-1, 2022, сс.187-220.

Giriş

Türk fikir hayatında mühim yeri olan, tarihçi, muharrir, cemiyet adamı ve “Siyasi Türkçülüğün” en ileri gelen şahsı Yusuf Akçura, İdil Ural bölgesinde Volga boyunda Simbir(sk), yeni adı ile Ulyanovsk şehrinde dünyaya geldi. Doğum yılı hakkında değişik tarihler verilmekteyse de en doğrusu 1876 olmalıdır.¹ Varlıklı bir Tatar burjuva ailesinin evladı olan Akçura'nın nesebi Volga ya da Kazan Tatarlarına dayanmaktadır.² Şimal Türklüğünün kadim ailelerinden olan Akçura'nın babası çuha fabrikatörü Hasan Efendi, annesi ise Bibi Kamer Bânû Hatun'dur.³ Çok küçük yaşta babasını kaybeden Akçura, annesi tarafından büyütülmüş ve yetim kalmasından dolayı başlayan maddi sıkıntılar nedeniyle yedi yaşında İstanbul'a taşınmak zorunda kalmıştır.⁴ Eğitim hayatına İstanbul'da devam eden Akçura asker olmaya karar verdikten sonra Kuleli Askeri Lisesi'nde öğrenim görmüş ve akabinde 1895 yılında Harbiye Mektebi'ne girmeye hak kazanmıştır. 1897 Osmanlı-Yunan Harbi hemen öncesi Türkçülük fikrine ait yazılardan ve bilhassa Gaspıralı İsmail'in Tercüman Gazetesi'nde yayımlanan yazılardan etkilenen Akçura, fikri gelişiminin temellerini olgunlaştırmaya bu dönemde başlamıştı. Osmanlı Türkleri ile Rusya Türklerini tanıştırma gayesinde olan Akçura, II. Abdülhamid'in istibdadına karşı çıkarak Jön Türk hareketi içerisine girmiş, 1897'de darbe girişiminde bulunanların arasında yer aldığı iddiasıyla yargılanmış, İstanbul'da hapis cezasına çarptırılmış ve daha sonra ise II.

¹ Nadir Devlet, Yusuf Akçura'nın Hayatı (1876-1935), *Türklük Araştırmaları Dergisi* S. 2, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986, s.88.

² François Georgeon, (Ed. Tamlı Bora), “Yusuf Akçura”, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, C.4 Milliyetçilik, İletişim Yayınevi, İstanbul 2009, s.505; Hamit Zübeyir Koşay, Akçura'nın ailesi hakkında şu bilgileri vermektedir; Akçura oğulları Kazan vilayeti Simbir ilçesine bağlı Züye başı köyünde yerleşen, Altınordu'ya kadar uzanan, eski ve soylu bir aileden gelir. Dedeleri Abdullah Han'ın oğlu Mehmed Şah'ın torunu Hacı Timur Bulat neslindedir. “Defter-i A'mal”a göre Akçura'nın dedesi, Süleyman Akçura, Kırım'dan Kazan'a göç etmiştir. Akçura'nın pederi Hasan, Süleyman'ın oğludur. Süleyman Simbir'de (şimdiki ad Ulyanovsk, Lenin'in de doğduğu yer) Çuha fabrikaları sahibi idi. Süleyman'ın 4 erkek ve 7 kız çocuğu olmuştur. Y. Akçura hal tercümesinde bazı amca ve halaların da adları ile anar. Yusuf Akçura'nın annesi Bibi Fahri Banu ise, Kazan'da keçî derilerini işleyen bir debağhanesi (fabrikası) olan ve Çin'le çay ticareti yapan zenginlerden Abdürreşid Yusuf'un kızıdır. Bkz. Hamit Z. Koşar, Yusuf Akçura (1876-12.03.1935), *Belleten*, C. XLI, S.162, Nisan 1977, Ankara, s. 309.

³ Erol Kılınç, *Yusuf Akçura Türkçülüğün Tarihi Türklük Fikri, Türkçülük Cereyanı, Türk Ocakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018, s. 179.

⁴ Murat Duran, (Ed. Tevfik Erdem), “Yusuf Akçura”, *Milliyetçilik*, Otorite Yayınevi, İstanbul 2020, s. 823.

Abdülhamid'in fermanı ile Trablusgarp'a sürgüne yollanmıştır. Bir fırsatını bularak Paris'e kaçan Akçura, burada "Ecole Libre des Sciences Politiques"i bitirdikten sonra Avrupa'da bulunan İttihatçıların fikirlerini inceleme şansını elde etmiştir. Ayrıca eğitim gördüğü okulda Albert Sorel gibi ulus öğretisinin önemi üzerinde duran hocalardan dersler alarak fikir dünyasını şekillendirmeye devam etmiştir.⁵

Paris'teki eğitim hayatından sonra Rusya'ya yerleşerek 1905 devrim faaliyetine katılan Akçura, bu hareketinin bedelini ödeyerek Çarlık yönetimi tarafından sürgüne yollanmıştır. Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra Türkiye'ye gelen Akçura, İstanbul'a yerleşti. Burada Trablusgarp ve Balkan muharebelerinin Osmanlı Devleti adına yenilgiyle sonuçlanması sürecini yaşayan Akçura, ilerleyen zamanda Bolşevik Devrimi sırasında bir yıl Rusya'da kaldıktan sonra Osmanlı topraklarına tekrar geri döndü. Yusuf Akçura I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Mustafa Kemal'in Anadolu'ya çıkararak başlatmış olduğu Milli Mücadele hareketine destek verdi.⁶ Milli Mücadele hareketinde üstüne düşen vazifelerden kaçınmayan Akçura, yeni Türk Devleti'nin kuruluşunda da fikirleriyle ve mücadeleleriyle Cumhuriyet kurumlarında ve Türk Tarihi'nde önemli izler bıraktı.⁷ Yusuf Akçura'nın yaşamını incelediğimiz zaman Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde ve erken Cumhuriyet Dönemi'nde birçok önemli görevlerde yer aldığını söyleyebiliriz.⁸

Teoride ve pratikte birçok Türkçü cereyanlarda yer almış olan Akçura, hem Osmanlı Türklerini hem de Rusya Türklerini yakından izleme istidadını göstererek bu

⁵ Ahmet Şimşek-Ali Satan, *Milli Tarihin İnşası*, Yazıgen Yayınevi, İstanbul 2017, s. 39-40.

⁶ François Geogon, (Çev. Alev Er), *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 6.

⁷ Gürhan Kat, "Milli Mücadele'de Yusuf Akçura'nın Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 26, S. 78, Ankara 2010, s.591.

⁸ Kazan'da kaldığı bir dönemde Üç Tarz-ı Siyâset adlı eserini kaleme alan Akçura, bu makalesinde dönemin önde gelen Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük fikirlerini analiz etmiş ve en nihayetinde Türkçülük siyasetinin en uygun fikir olduğunu ifade etmiştir. Hayatı boyunca birçok farklı yerde çeşitli meslek alanlarında görev yapmış olan Akçura'nın yaşamı adeta mücadeleyle geçmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte İstanbul'da başta Harp Akademisi olmak üzere farklı okullarda siyasi tarih öğretmenliği yapan Akçura, sonrasında Dârü'l-fünûn Edebiyat Fakültesinde ve 1914 Mülkiye Mektebi'nde tarih dersleri vermiştir. Türkçü derneklerin kuruluşunda da görev alan Akçura, Türk Yurdu Cemiyeti'nin de kurucuları arasında yer almıştır. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti tarafından Türk esirlerinin yurda dönmeleri için Rusya'da tehlikeli bir görevi üstlenen Akçura, Milli Mücadele döneminde de 'harp yüzbaşısı' unvanıyla Anadolu'ya geçerek Mustafa Kemal'in başlatmış olduğu mücadeleye katılmıştır. Maarif Vekâletinde de görev alan Akçura, sonrasında Hariciye Vekâletinde çalışmış ve 1923'te İstanbul mebusu olarak meclise girmiş ayrıca Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş çalışmalarında yer aldıktan sonra bu kurumun başkanlık görevini de ifa etmiştir. Ayrıca vefatından bir yıl öncesinde de Kars mebusu olarak meclisteki görevine devam etmiştir. Bakınız; Sayim Türkman, "Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp", *Atatürk Dergisi*, C. 3, S. 4, 2003, s.136-137.

iki dünya arasında önemli çıkarımlar yapabilmıştır.⁹ Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının hızlanması karşısında bu duruma bir tepki olarak Türkçülerin teşkilatlanmasında öncü isimlerden biri olan Akçura, 25 Mart 1912'de resmen kurulan Türk Ocakları'nın ilk yönetim kurulunda İkinci Reis olarak görev yapmıştır.¹⁰ Ülkenin en donanımlı, en istidatlı ve en eğitilmiş isimlerini içerisinde barındıran Türkçülük fikri, Yusuf Akçura ve diğer önemli düşünürlerin gayretleriyle Türk Ocağı gibi önemli bir kültür müessesinde teşkilatlanma başarısını gösterebilmiştir.¹¹

Kuruluşundan itibaren Akçura'nın da önemli katkılar sunduğu Türk Ocakları, Türkiye'nin gelişimine önemli faydalar sağladıktan sonra 10 Nisan 1931'de başkent Ankara'da olağanüstü kurultayını yapmış ve aynı gün, dönemin şartları gereği kapatılmıştır.¹² Türk Ocakları'nın kapatılmasının ardından Atatürk döneminde gerçekleştirilecek olan inkılâp hareketlerinin merkezden-çevreye yayılması amacıyla 19 Şubat 1932'de yurt sathında kurulmaya başlanan Halkevleri'nde de¹³ Yusuf Akçura'nın izlerini görmek mümkündür. Bu doğrultuda Akçura, Türkiye'nin ilerlemesi ve kalkınması adına kurulan Halkevleri kütüphanelerinin ilmi açıdan gelişmesi için vaktiyle neşrettiği Türk Yurdu Mecmuası koleksiyonundan hediyeler göndermekteydi.

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra da Türk kültür hayatında etkinliğini sürdüren Akçura, dönemin birçok farklı fikirdeki düşünürün takdirini kazanmış bir isimdi. Ayrıca Atatürk'le yaptığı görüşmelerde fikirlerini kendine has özgüvenle rahat bir şekilde aktarabilen¹⁴, Turancı cereyanların ve bazı Tatar aydınların sert bir dille eleştirildiği Türk Ocakları'nın kapatıldığı dönemde dahi bu eleştirilerden muaf tutulmuş ve saygı görmüş bir isimdi.¹⁵ Öte yandan kaleme almış olduğu Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesiyle Türkçülük düşüncesine yön veren Akçura, bu eserinde Türk birliği

⁹ Ahmet Kanlıdere, "Yusuf Akçura ve Kuzey Türkleri", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, C. 3, S. 18, İstanbul 2009, s.235.

¹⁰ Yusuf Sarıay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2004, s. 141.

¹¹ Abdullah Gündoğdu, *Ümmetten Millete*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 18.

¹² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA) 490.1.0.0/2.7.25, *lef. 51*; Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem Çanak, *Kırklareli Halkevi (1932-1951)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2019, s.12-14; Veysel Hasar, "Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)", *Geçmişten Günümüze Manisa*, C. 2, (Ed. Ferhat Berber vd.), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa 2018, s. 998-999.

¹³ BCA. 490.1.0.0/2.9.1, *lef. 2*.

¹⁴ Niyazi Berkes, (Yay. Haz. Ruşen Sezer), *Niyazi Berkes Unutulan Yıllar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2017, s. 84-85.

¹⁵ "Tatar İrkdaşlarımıza Bir Tavsiye", *Akşam*, 2 Nisan 1931, s. 3.

siyasetinin faydalarından söz ederek Türk Dünyası'nda geniş bir yankı uyandırmıştı.¹⁶ Eylül 1919'da İstanbul Türk Ocağı'nda yapmış olduğu bir konuşmada Osmanlı Devleti için durumun hiçte iyiye gitmediğini vurgulayarak, Türkçülük cereyanını "Demokratik Türkçülük" ve "Emperyalist Türkçülük" olarak iki kola ayırmış ve bu cereyanlardan saldırı amaçlı olan "Emperyalist Türkçülüğü" hatalı olarak görerek felahın "Demokratik Türkçülükle" beraber geleceğini öne sürmüştür.¹⁷ Akçura'nın bu fikri, önce kalkınmayı ve demokrasiyi amaçlayan Cumhuriyet'in kuruluş felsefesiyle de kesişmiştir.

11 Mart 1935 Pazartesi günü geçirdiği kalp krizi neticesinde hayatını kaybeden Akçura, ardında tertemiz bir mazi, mücadelelerle geçen bir ömür, dürüstlük, fedakârlık, idealistlik ve birbirinden kıymetli eserler bırakmıştır. Daha iki yaşında başlayan çileli hayatına, Kazan'dan İstanbul'a göçü, Osmanlı'da ve Rusya'da sürgüne tabi tutulmasını, Paris'te geçirdiği eğitim hayatını, 1905 Rus İhtilali sonrasında Rusya Türklerinin ilk kez bir araya geldikleri kongrelerde üstlendiği vazifeleri, Türk Yurdunu, Türk Ocaklarını, milletvekilliğini, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti Başkanlığı'nı ve daha birçok vazifeyi sığdırmıştır.

Siyasî ve fikrî sahada milliyetçiliği ve Türkçülüğü benimseyen Akçura, genel olarak Türk Tarihi ve Türkçülük, Osmanlı Tarihi ve Yakınçağ Avrupa Tarihi'nin siyasî, sosyal ve ekonomik meseleleriyle ilgilenmiş, bu konularda pek çok makaleden başka, Üç Tarz-ı Siyâset, Muâsır Avrupa'da Siyasî ve İçtimaî Fikirler ve Fikrî Cereyanlargibi kitaplarıyla görüşlerini ortaya koymuştur. Ayrıca Ulûm ve Târih, Üç Haziran Vak'a-i Müessifesi, Osmanlı Saltanatı Müessesâtı Târihine Dair Bir Tecrübe, Rusya'daki Türk-Tatar Müslümanlarının Şimdiki Vaziyeti ve Emelleri, Şark Meselesine Ait Târîh-i Siyâsî Notları, Türk Yılı 1928, Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri eserlerinden bazılarıdır. Bilhassa Üç Tarz-ı Siyâset'teki düşünceleri ve daha sonra bu doğrultuda yazdıkları, onu "pantürkist" veya "pantürkizmin babası" olarak tanıtmıştır.¹⁸

1-Yusuf Akçura'nın Vefatına Dair Basındaki İlk Haberler

Türk Dünyası ve Türk fikir hayatında mühim yeri olan, siyasi Türkçülüğün önde gelen simalarından ve Türk Ocakları'nın kurucularından, Türkiye Cumhuriyeti'nin

¹⁶ Yusuf Akçura, (Ed. Mehmet Ali Erdem), *Üç Tarz-ı Siyâset*, Lotus Yayınevi, Ankara 2005, s. 58-59.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Yusuf Akçura, (Ed. Kurtuluş Güran), *Türk Devriminin Programı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2017, s. 33-40.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nuri Yüce, "Yusuf Akçura", *İslam Ansiklopedisi*, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, s.228.

ideologları arasında da ismini sayabileceğimiz Yusuf Akçura, daha önce de belirttiğimiz üzere 11 Mart 1935 Pazartesi günü vefat etmiştir. Vefatı Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır. Kurun, Cumhuriyet, Son Posta, Akşam, Zaman, Ulus, Milliyet, Anadolu, Haber, Türk Dili, Türk Sözü, Yeni Asır, Halkın Sesi vs. gibi dönemin basınının hemen hemen tamamında Akçura'nın vefatı haberleştirilmiştir. Konuya ilişkin haberleri incelediğimizde, ekseriyetle gazetelerin 12 Mart tarihli sayılarının hemen hemen hepsinde vefat haberine yer verildiğini, 13 Mart tarihli gazetelerde cenaze merasimi programı ve Akçura'nın hayatına dair bilgilerin, 14 Mart tarihli gazetelerde ise cenaze merasiminden kesitlerin okuyuculara aktarıldığını görmekteyiz.

Yusuf Akçura'nın vefatına dair en tafsilatlı ve geniş haberin Kurun Gazetesi'nde yayınlandığını ifade edebiliriz. Zira haberi birinci sayfasından okuyucularına duyuran ender gazetelerden biri olan Kurun, "*Büyük Bir Kayıp*" başlığıyla Akçura'nın vefat ettiğini duyurmuştur. Akçura'nın hayatını ne surette kaybettiği, cenaze merasimi ve hal tercümesi alt başlıkları halinde şu şekilde gazete sütunlarında yer almıştır¹⁹;

Kars milletvekili ve Türk Tarih Tetkik Cemiyeti azasından Profesör Yusuf Akçura teessürle öğrendiğimize göre dün akşam ölmüştür. Yusuf Akçura dün saat 19.00'da Ankara'ya gitmek üzere Haydarpaşa'ya gelmiş, bir müddet tanıdıkları ile görüşmüştür. Saat 19.28'de hareket kampanası çalınca Yusuf Akçura kompartımana girmek üzere ayağını trenin basamağını koymuş, bu sırada birdenbire fenalaşarak yere düşmüştür. Yusuf Akçura birkaç saniye sonra ölmüştür. Maltepe'de oturan bir doktor kendisini muayene etmiş, kalp durmasından öldüğünü tespit etmiştir. Yusuf Akçura Haydarpaşa polis mevkiine nakledilmiş, oradan hastaneye kaldırılmıştır. Profesörün ölümü ile Türklük âlemi değerli bir bilginini kaybetmiş oluyor.

a-Cenaze Merasimi

Yusuf Akçura, kaldırıldığı Haydarpaşa'daki Emraz-ı İntaniye Hastanesi'nden Çarşamba günü saat 11'de kaldırılarak bir motorla Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye getirilecek, öğle vakti cenaze namazı Sultan Ahmet Camii'nde kılındıktan sonra Edirnekapı Şüheda Mezarlığı'na gömülecektir.

¹⁹“Büyük Bir Kayıp, Pr. Yusuf Akçura Öldü”, *Kurun*, 12 Mart 1935, s.1,4.

b-Hal Tercümesi

Yusuf Akçura, Şimal Türklerinin en eski ailelerinden birisine mensuptur. 1879 senesi bir Kanununun ikinci günü bugün Olyanofsky ismini almış olan kasabada doğmuştu. Henüz 2 yaşındayken babasını kaybetmiştir. 7 sene sonra annesi ile beraber İstanbul'a gelen Yusuf, 1897 senesinde Harbiye Mektebi'nden Erkan'ı Harbiye sınıflarına ayrıldı. Yusuf Akçura oğlunun daha mektep sıralarında iken muharrirliğe heves ettiğini görürüz: Şahabettin Mercani'nin tercüme-i haline ait yazdığı eser, bu senelerin mahsulü olduğu gibi, Türklük yolunda çalışanların en belli başlılarından birisini gösterme itibari ile genç muharririn ilerlemek istediği yolu da işaret eder. Bununla beraber, Yusuf Akçura'nın çalıştığı saha, o zamanlar için en tehlikeli çalışma sahalarından biriydi. Nitekim daha Harbiye'nin ikinci sınıfında yeni Türklük fikirlerine iltihak ve hizmetinden dolayı 45 sene prangabentliğe mahkûm oldu. Erkan-ı Harbiye sınıfından ayrıldıktan birkaç ay sonra da tutuklanarak Trablusgarp'a sevk edildi. Fakat ilk zamanlarda arkadaşı daha sonraları yakın akrabası olan bugünkü Varşova elçisi Bay Ferit ile beraber, Trablus'dan Paris'e kaçtı.

Yusuf Akçura'nın Paris'te serbest Ulu mu Siyasiye mektebine girdiğini görürüz. Surel ve Levi Brül gibi tanınmış ilim adamlarının ders verdikleri siyasi ilimler mektebinde de bu hocalardan telkin ettiği fikirler ciddi milliyetperverlik fikirleri idi. Onun içindir ki burada Bay Yusuf'un Türkcülük fikirlerinden daha sarahatle meydana çıktığı müşahede olunur. Şurayı Ümmet ve Meşveret gazetelerinde çıkan yazıları bu zamanda kaleme alınmıştır.

Yusuf Akçura oğlu 1902'de üçüncü mükâfatla Paris'teki mektebini bitirdikten sonra Rusya'ya gitti ve ilk zamanlar için bizzat kendisine fevkalade bir ehemmiyet vererek sonraları neşrettiği Türk Yılı'nda uzun uzadıya teşrih ve izah ettiği *Üç Tarzı Siyaset* isimli makalesini yazdı. 1905'te ki Rus İhtilali zamanında Rusya Müslümanları İttifakı ünvanlı büyük firkanın teşekkül ve teessüsüne çalıştı. 1908 senesine kadar Bahçesaray'da çıkan Tercüman Gazetesi'nde İsmail Gasprinski'nin yanında kaldı. 1908 Meşrutiyet, Yusuf Akçura oğlunu yeni ve daha büyük bir vazife ile İstanbul'a çağırıyordu.

Yusuf Akçura oğlunun sarıh ve kat'i fikirlerinin İstanbul'a geldikten sonra teessüse başladığını görürüz. İlk zamanlarda neşredilen Türk Yurdu

isimli mecmuada, bu fikirler bir sistem dâhilinde ortaya atılmıştır. Türk Yurdu mecmuasında Ziya Gökalp etrafında toplanan kıymetli ve şuurlu çalışmalarda Yusuf Akçura, Türklüğün daha ziyade tarihi cephesinden araştırmalar yapmıştır. Bu mecmuada çıkardığı makaleler Şimal Türkler arasında mevcut Türkçüleri tanıtmakla kalmamış, umumi harbe takaddüm eden senelerin kültür ihtiyacını takviye etmiştir. Yusuf Akçura oğlu, umumi harpten sonra Büyük Millet Meclisine iltihak etmiş ve son seçimde Kars vilayetinden sayılab seçilmişti. Eserleri arasında bulunan ve maatteessüf ancak birinci cildi elimizde olan Türk Yılı isimli kitap, bu büyük Türk adamının bize hediye ettiği kitapların en kıymetlilerindedir.

Dönemin önemli bir diğer gazetesi olan Cumhuriyet Gazetesi de 12 Mart 1935 tarihinde “*Elim Bir Kayıp*” başlığıyla vefat haberini duyurmuştur. Haberde İstanbul mebusu Yusuf Akçura'nın 11 Mart tarihinde aniden vefat ettiği bilgisine yer verilmiştir.²⁰ Haberin devamında cenazenin 12 Mart günü saat 11.00'de Haydarpaşa'daki Emraz-ı İntaniye Hastanesinden kaldırılarak bir motor aracılığıyla Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye geçirileceği, öğle vakti cenaze namazının Sultanahmet Camii'nde kılındıktan sonra Edirnekapı'daki Şüheda mezarlığına defnedileceği bilgisi verilmektedir. Ayrıca Akçura'nın hayatına dair, O'nun Dağıstan kökenli bir Türk olarak, genç yaşında Rusya'da tahsilde iken Türkiye'ye kaçıp geldiği ve Harbiye'ye girdiği bilgisi paylaşılmıştır. Fakat Harbiye'de hürriyetperver fikir hareketler takip ettiği için Abdülhamit tarafından Trablusgarp'a sürüldüğü de satırlar arasına eklenmiştir. Akçura'nın orada iyi bir tahsil aldığı ve Meşrutiyet'ten sonra anavatana dönerek Darülfünun'da Harbiye Mektebi'nde hocalık, muhtelif gazete ve mecmualarda muharrirlik ettiği, vaktiyle “Türk Yurdu”nu çıkaranlardan birinin de onun olduğu, milli hükümet kurulduğu sıralarda merhumun Ankara'ya gittiği, İstanbul milletvekili seçildiği ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nde önemli görevler ifa ettiği, gazetenin haberinde geçen diğer bilgiler arasındadır. Son olarak Akçura'nın, Meşrutiyeti müteakip başlayan Türkçülük cereyanındaki hizmetinin büyüklüğüne temas edilerek ailesine ve sevenlerine taziyede bulunulmuştur.²¹

²⁰“Elim Bir Kayıp, İstanbul Sayılabı Yusuf Akçura Öldü”, *Cumhuriyet*, 12 Mart 1935, s. 3.

²¹“Elim Bir Kayıp, İstanbul Sayılabı Yusuf Akçura Öldü”, *Cumhuriyet*, 12 Mart 1935, s. 3.

Son Posta Gazetesi'ni incelediğimizde, Yusuf Akçura'nın vefat haberini 12 Mart 1935 tarihli sayısının üçüncü sayfasında “*Yusuf Akçura'yı Kaybettik*” başlığıyla okuyucularına duyurduğunu görmekteyiz. Haber metninde, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti azasından, İstanbul saylavı Yusuf Akçura'nın 11 Mart akşamı Haydarpaşa'daki Emraz-ı İntaniye hastanesinde vefat ettiği bilgisi verilerek, bu vefatın ülkede büyük üzüntüyle karşılandığı, Akçura'nın dürüst, feragatkâr, mütevazı bir inkılap ve ilim siması olarak herkes tarafından tanındığı vurgulanmıştır. Gazetenin sütunlarında, Akçura'nın 1876'da doğduğu ve Paris Ulum-u Siyasiye Akademisi'nde tahsilini ikmal ettiği, birçok eserler verdiği bilgisinin ardından, cenaze töreni hakkındaki malumat verilerek²², haberin sonlandığını görmekteyiz.

Akşam Gazetesi 12 Mart 1935 tarihinde “*Müessif Bir Ölüm*” başlığıyla Akçura'nın vefatını haberleştirmiştir. Haberde, Akçura'nın 11 Mart akşamı evine gitmek üzere bindiği trende fenalaştığı ve kalp krizi geçirerek hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Merhumun cenazesinin trenden indirilerek Haydarpaşa polis karakoluna alındığı, buradan da Haydarpaşa Emraz-ı İntaniye Hastanesi'ne nakledildiği haberden anlaşılmaktadır. Merhumun 13 Mart Çarşamba günü bir motorla Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye getirileceği, öğle vakti cenaze namazının Sultanahmet Camii'nde kılınarak, oradan Edirnekapı Şüheda kabristanlığına defnedileceği bilgisini de okuyucularına duyuran Akşam Gazetesi, “*memleketimizin fikir ve irfan hayatında temiz bir nam bırakan merhumun ailesine taziyetlerimizi sunarız*”²³ cümleleriyle haber metnine son vermiştir.

Zaman Gazetesi ilk sayfasında yer verdiği vefat haberinin detaylarını ikinci sayfada detaylandırmıştır. “*Yusuf Akçura Dün Vefat Etti*” başlığıyla haberi okuyucularına duyuran gazete, Kars saylavı Akçura'nın 11 Mart akşamı evine dönmek üzere Haydarpaşa İstasyonu'nda treni beklediği sırada ansızın vefat ettiğini yazmıştır. Haberin devamında, 59 yaşında hayatını kaybeden Akçura'nın, Volga kenarındaki (Senberinski) kasabasında doğduğu ve küçük yaşta İstanbul'a gelerek harbiyeyi ikmal ettikten sonra Erkan-ı Harbiye sınıfına kadar ilerlediğini, fakat o sıralarda hür fikirleri istibdat idaresinin nazarı

²² “Yusuf Akçurayı Kaybettik”, *Son Posta*, 12 Mart 1935, s.3.

²³ “Müessif Bir Ölüm”, *Akşam*, 12 Mart 1935, s. 2.

dikkatini celp ettiği için müebbet kalebentlikle Trablusgarp'a sürüldüğü bilgilerini paylaşmıştır. 1908 inkılabından sonra birkaç kere memleketine dönen Akçura'nın, Kazan'da çıkardığı gazetelerle siyasi hayata atıldığını ve (Rusya Müslümanları ittifakı) fırkasına kâtip-i umumisi olduğunu, Türkiye'ye döndükten sonra uzun müddet matbuat hayatında çalıştığını, *Vakit* ve *Tercüman* gazetelerinde hizmette bulunduğu bilgisini yine okuyucularıyla paylaşmıştır. O'nun bir dönem öğretmenlik yaptığını ve *Türk Yurdu*'nun başında bulunduğunu yazan gazete, son zamanlarında Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti azası, Ankara Hukuk Fakültesi'nde profesör ve Kars mebusu olarak memlekete hizmet ettiğinden bahsetmiştir. Haber metninin sonunda ise gazete, "kederli ailesinin kederlerine iştirak eder ve taziyelerimizi sunarız"²⁴ diyerek haberi sonlandırmıştır.

Milliyet Gazetesi, Akçura'nın vefatını "*Hazin Bir Ölüm*" başlığıyla haber yapmıştır.²⁵ Ölümünün her tarafta büyük bir teessürle karşılandığını ifade eden gazete, Akçura'nın meziyetlerinden övgüyle bahsetmiştir. En kısa ifadeyle onun meşrutiyet tarihimize bir ihtilalci olarak girdiğini, o günden bugüne politika âleminde faal kalan, temiz, dürüst, feragatkâr ve demokratik bir inkılap ve ilim siması olduğunu vurgulamıştır.²⁶ Gazete, ertesi gün çıkan sayısında cenaze merasiminin nasıl yapılacağı hakkında bilgilendirmelerde bulduktan sonra, talebelerin cenaze merasimine katılması için fakültelerin tatil edileceğini ve İstanbul Halkevi'nin, cenazede bulunmak isteyen üyelerini Sirkeci'de buluşmaya davet ettiğini bildirmiştir.²⁷

Dönemin bir diğer yayın organı Anadolu Gazetesi ise vefat haberini "*Bir Büyük Daha Kaybettik*" başlığıyla vermiştir. Gazete, bütün bir ömrünü Türkiyaya, Türk içtimaiyatına, Türk Tarihi'nin oluş alanına veren bilgi adamının hayatının gençliğe örnek olduğunu vurgulayarak, "*Anadolu; Yusuf Akçura'nın yasını tutar ve ailesine başsağlığı diler*" cümleleriyle haberi sonlandırmıştır.²⁸

²⁴"Yusuf Akçora Bugün Merasimle Gömülecek", *Zaman*, 13 Mart 1935, s. 2.

²⁵"Hazin Bir Ölüm", *Milliyet*, 12 Mart 1935, s.1.

²⁶"Hazin Bir Ölüm", *Milliyet*, 12 Mart 1935, s.6.

²⁷"Yusuf Akçoranın Cenazesi", *Milliyet*, 13 Mart 1935, s.7.

²⁸"Bir Büyük Daha Kaybettik", *Anadolu*, 13 Mart 1935, s.3.

Yusuf Akçura'nın vefatını, diğer gazetelerin aksine bir gün gecikmeyle 13 Mart 1935 tarihinde Ulus Gazetesi'nin de haberleştirdiğini görmekteyiz. “*Acıklı Bir Kayıp*” başlığıyla ilk sayfada yer alan vefat haberi, üçüncü sayfada devam etmiş ve Akçura'ya ilişkin özetle şu cümlelere yer verilmiştir²⁹; “Yusuf Akçura, Türk budununun yetiştirdiği sayılı bilginlerden biriydi. Türkiye dışında Kazan ülkesinde Semireli'nde doğmuştu. Ancak küçükken Türkiye'ye gelmiş, ülkemize yerleşmiş, yurdumuzda okuyup yetişmiş olduğu için dilinden doğuşu hiç belli olmazdı. 1908 devriminden sonra yurdumuzun yazı ve bilgi dünyasında kendini göstermiştir. “Türk Yurdu” dergisindeki çalışmaları, Türk dili, Türk tarihi, Türk üresi üzerine ulusçu düşünceleri Akçura'yı az vakit içinde tanıttı. Bilgisini gösterecek dış süslerden çekinen, kendini bilimin derinliklerine kaptırmış, çalışkan, temiz bir adamdı. Bu büyük acıdan dolayı Akçura ailesine ve Türk bilim dünyasına başın sağ olsun deriz”.

Akçura'nın vefatının memleket için büyük bir kayıp olarak gören ve taziyelerini ileten gazeteler arasında Haber Gazetesi “*Hazin Bir Ölüm Başlığıyla*” vefat haberini sayfasına taşımış ve cenaze merasimi hakkında bilgilendirmelerde bulunmuştur.³⁰ Türk Sözü gazetesi vefat haberini ilk sayfadan “*Yusuf Akçora Öldü*”³¹ başlığıyla okuyucularına duyurarak, dönemin basınında geçen ortak ifadelerle yer vermiştir. Türk Dili gazetesi Akçura'nın sadece vefat haberini okuruyla paylaşmıştır. “*Saylavlarımızdan Bay Yusuf Akçura fücceten ölmüştür*” denmiştir.³² Akçura'nın vefat haberini okurlarına ulaştıran bir diğer gazete ise Yeni Asır olmuştur. Gazete, Akçura'nın ölümünü, “*İstanbul Saylavı Bay Yusuf Akçura Vefat Etmiştir*” başlığıyla haberleştirmiştir.³³

2-Yusuf Akçura'nın Cenaze Merasimi ve Taziyeler

Dönemin basını incelendiğinde 13-14 Mart 1935 tarihli gazetelerde ekseriyetle, cenaze merasiminin ayrıntılarından bahsedilmektedir. Ayrıca, Akçura'nın vefatı üzerine yayınlanan taziye mesajlarından ve onun ölümünden

²⁹“Acıklı Bir Kayıp”, *Ulus*, 13 Mart 1935, s.1,3.

³⁰“Hazin Bir Ölüm”, *Haber (Akşam Postası)*, 12 Mart 1935, s.6.

³¹“Yusuf Akçora Öldü”, *Türk Sözü*, 14 Mart 1935, s. 1.

³²“Yusuf Akçorayı Kaybettik”, *Türk Dili*, 13 Mart 1935, s.2; “Y.Akçora, İlim Adamımızın Ölümü Büyük Teessürle Karşılandı”, *Türk Dili*, 14 Mart 1935, s.1

³³“Yusuf Akçura Öldü”, *Yeni Asır*, 12 Mart 1935, s.3.

duyulan büyük üzüntü ile hayatı, eserleri ve bulunduğu görevlerden ayrıntılı bir şekilde bahsedildiğini görmekteyiz.

Örneğin Akşam Gazetesinin sütunlarında; “ölümünü üzüntüyle yazdığımız Kars Milletvekili Yusuf Akçura'nın cenaze merasimi bugün saat 11.00'de yapılıyor” denilmektedir. Haberin devamında “Yusuf Akçura'nın ölümü her tarafta büyük üzüntü uyandırmıştır. Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti merhumun ailesine derin üzüntülerini bildirmiş ve cemiyet reisi Bolu Milletvekili Hasan Cemil Bey cenaze merasiminde bulunmak üzere İstanbul'a gelmiştir. Ankara Hukuk Fakültesi talebesinden bir grup gelmiştir. Bugün İstanbul Üniversitesi sabah saat 10.00'dan sonra kapalı bulunacaktır. Talebe cenaze merasimine iştirak edecektir” cümlelerine yer verilmiştir.

Gazete ertesi günkü sayısında “Yusuf Akçura'yı Dün Kara Topraklara Verdik” başlığını kullanarak, vefat haberini yine sayfalarına taşımıştır. Türk münevver gençliğinin ve merhumun ülküsüne ortak olanların elleri üzerinde cenazenin büyük bir anma töreniyle kaldırıldığı, haber metninde yer almıştır. Üniversite kapısına getirilen Akçura'nın naaşının burada İstanbul Üniversitesi Rektörü Mehmet Cemil Bilsel, Profesör Şemseddin ve talebelerin konuşmalarından sonra Türk sancağı ile örtülü şekilde Edirnekapı'ya götürüldüğü anlatılmıştır.³⁴

Zaman Gazetesi de Akçura'nın cenaze merasimine ilişkin okurlarına şu bilgileri aktarmıştır; “İki gün evvel ansızın vefat eden Kars Milletvekili Yusuf Akçura'nın cenaze merasimi dün öğleden evvel yapılmıştır. Cenaze saat 11.00'de Şirket-i Hayriye'nin 58 numaralı vapuruyla Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye getirilmiş ve rıhtıma çıkarılmıştır. Burada üniversite talebeleri, askerler ve polisler yer almışlardır. Türk bayrağına sarılmış olan cenaze eller üstünde tramvay yolunu takiben Sultanahmet Camii'ne götürülmüştür. Öğle üzeri camide namazı kılınmış ve sonra tabut yine eller üzerinde Beyazıt Meydanı'na getirilmiştir. Burada toplanmış olan yüzlerce halk ve talebeye hitaben beş hatip tarafından merhum hakkında söylevler verilmiştir. İlk hitabe Rektör Bay Cemil tarafından söylenmiştir. Bunu müteakip milletvekili Şemsettin, Ankara Hukuk Fakültesi profesörlerinden Sadri Maksudi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden Zahir Sıtkı, Ankara Hukuk Fakültesi

³⁴“Yusuf Akçuranın Cenaze Merasimi”, *Akşam*, 14 Mart 1935, s. 5.

talebe cemiyeti reisi Mustafa birer hitabe irad etmişlerdir. 14.30'a doğru tabut belediyenin cenaze arabasına konarak Edirnekapı şehitliğine götürülmüştür. Cenaze arabasını yüze yakın otomobil takip etmiş ve merhum gözyaşları arasında ebedi mefene bırakılmıştır".³⁵

Milliyet Gazetesi'nin 14 Mart 1935 tarihli sayısında da aynı şekilde cenaze merasimine ilişkin haberlerin yayınlandığını görmekteyiz. Haberde, İstanbul Üniversitesi Rektörü Mehmet Cemil Birsal'in cenaze merasiminde yaptığı konuşma metninden şu satırlar aktarılmıştır; *"Profesör Akçora Yusuf'un tabutun önünde sonsuz bir acı ile eğiliyorum. Akçora! Adını yurdun her yerinde herkes bilir ve sayardı. Evet, hemen herkes ve hele her aydın senden mutlaka bir şeyler öğrenmişti. Onun için yurdun her yerinde herkes senin ölümünle şimdi, benim kadar benim duyduğum acıyı duymaktadır. Akçura Yusuf, sen değerli bir profesördün, inanlı bir ulusçu, bir Türkçü idin, bilgin bir tarihçi idin, tertemiz bir insandın, sen yurttan vazifeye bağlılığın, yurtseverlerin, ulusseverliğin örneği idin, ezelden hürriyete bağlılığın, istibdatta seni sürgünlere ilettiler. İstiklale bağlılığın seni kara günlerde, kurtuluş göbeği olan Ankara'ya ilettiler. Sen orada siyasa karıştın. Fakat her şeyden çok seni çeken kitaplarındı, talebendi. Ona tekrar kavuştun, Ankara Hukuk Fakültesi'nde 8 sene siyasal tarih okuttun. Siyasal tarih senin abidelerinden biridir. Birkaç yıl evvel yine böyle bir arıza geçirmiştin, birkaç ay derslerinde uzak kalmıştın. O zaman bu ayrılığın seni ne kadar üzdüğünü bilirim. Seni derslerinden ancak ölüm ayırabilirdi ve işte öyle oldu".³⁶* Haberin devamında Rektör Cemil'in ardından, Profesör İsmail Hakkı ve Profesör Sadri Maksudi'nin merhumun hayatından, yurtseverliğinden, gençliğinde istibdada karşı mücadelesi yüzünden nasıl Trablusgarp'a sürgün edildiğine dair konuşmalar yaptıklarını görmekteyiz.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Yusuf Akçura'nın vefatına dair en tafsilatlı ve geniş haberi paylaşan Kurun Gazetesi idi. Aynı şekilde cenaze merasimine dair de yine en ayrıntılı haberi Kurun Gazetesi yayınlamıştır. 14 Mart 1935 tarihli gazetenin birinci sayfasının neredeyse yarısında Akçura'nın cenaze merasimi haberleştirilmiş, beşinci sayfanın tamamı ise yine Akçura'ya

³⁵"Yusuf Akçora Dün Gömüldü", *Zaman*, 14 Mart 1935, s. 2.

³⁶"Yusuf Akçora Gömüldü", *Milliyet*, 14 Mart 1935, s. 1,2.

ayrılmıştır. Haberde yukarıda da yer verdiğimiz Rektör Cemil Bey'in konuşmasının tamamına yer verilmiş, ardından Prof. Sadri Maksudi'nin ve Ankara Hukuk Fakültesi talebe cemiyeti reisi Mustafa Bey'in konuşmaları okurlara aktarılmıştır. Sadri Maksudi'nin nutkunu şu şekilde özetleyebiliriz; *“Yusuf Akçura'nın hayatı birkaç kelime ile hülâsa edilebilir. Okudu, okuttu, düşündü. Ülküye hizmet etti ve öldü. Kendisine kalan milyonlarca serveti bırakıp Türkiye'ye koşan Yusuf, Türk Yurdu mecmuasını tesis etti. Finlandiya'da mütareke senelerinde sabahtan akşama kadar Türk Yurdu için halâs çareleri düşünüyordu. Son senelerini Türkün mazisine hasrediyordu. Yusuf'un hayatı, azmi Türk gençleri için bir örnektir”*. Gençleri temsilen bir konuşma yapan Mustafa Bey ise özetle şu sözleri sarf etmiştir; *“Müsterih ol! Türk gençliği senin ülkünü, senin açtığın çığırda, senin gibi bir Türk oğlu olarak yaşatacaktır. Yegâne tesellimiz senin ölmeyecek olan ülkünü, inkılapçılığını, Türkçülüğünü “Kalb” dediğin Ankara'dan aldığımız hızla yürütmek olacak...”*³⁷ Yine Kurun Gazetesi'nde, 21 Mart ve 23 Mart 1935 tarihlerinde Abdullah Battal Taymas tarafından, Yusuf Akçura'ya dair oldukça kapsamlı iki yazı kaleme alındığını görmekteyiz.³⁸

Akçura'nın cenaze merasiminin gerçekleştiği 13 Mart 1935 tarihinde bazı basın yayın organlarında, Türk Dili Araştırma Kurumu Başkanı Saffet Arıkan ile Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin birer taziye mesajı yayınladığını görmekteyiz. Saffet Arıkan taziyesinde şu cümlelere yer vermiştir; *“Bayan Akçura ve çocukları! Çok değerli Yusuf Akçura'nın beklenmedik ölümü onun yüksek bilgilerinden büyük faydalar görmüş ve daha büyüklerine beklemekte bulunmuş olan Türk Dili Araştırma Kurumu'nun yüreğinde bulunmaz bir yara açmıştır. Yıllarca yurdumuzun diline, tarihine, bilimine çok yararlı olarak çalışan bu bilginin aramızdan ayrılması acısında bütün varlığımızla size ortak olduğumuzu bildirirken sızlayan yüreklerinize avunçlar dilerim”*³⁹ Aynı şekilde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin de Akçura için pek çok gazetede taziye ilanı yayınladığını görmekteyiz. İlanda *“Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin kurulduğu günden beri ulusal tarihimizin aydınlanması işinde ve Tarih*

³⁷“Yusuf Akçoraoğlu Dün Gömüldü”, *Kurun*, 14 Mart Perşembe, s.1,5.

³⁸ Abdullah Battal Taymas, “Yusuf Akçura'nın İşleri ve İzleri Tekresinde” başlığıyla 21 Mart 1935 ve 23 Mart 1935 tarihlerinde yayınladığı yazılarının oldukça geniş olması münasebetiyle, çalışmanın sonunda ekler kısmında verilmiştir.

³⁹“Acıklı Bir Kayıp”, *Ulus*, 13 Mart 1935, s.3; “Yusuf Akçoranın Cenazesi”, *Milliyet*, 13 Mart 1935, s.7.

*Kurumu Başkanlığında bilgisi ile erdemi ile feragatli çalışması ile değerli hizmetlerde bulunan ve ebedi kaybı arkadaşlar arasında büyük bir boşluk bırakan Kars sayısları Yusuf Akçura'nın acıklı ölümü dolayısıyla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti derin acılarını bildirir ve yaşlı ailesine ve yavrularına yürekte gelen taziye duygularını sunar*⁴⁰ denilmektedir.

Bu gazetelerin dışında Yeni Asır, 14 Mart Perşembe günkü sayısında ise *Yusuf Akçura'nın Ölümü Büyük Teessür Uyandırdı*⁴¹ başlığıyla cenaze merasimini haberleştirmiştir. Aynı şekilde Haber Gazetesinde cenaze merasimini detaylı bir şekilde anlatarak, Akçura ailesine taziyede bulunmuştur.⁴² Cenaze merasiminin ardından 20 Mart tarihli Kurun Gazetesi'nde, Yusuf Akçura'nın eşi Selma Akçura'nın bir teşekkür metni yayınladığını görmekteyiz. Selma Akçura; *"Zevcim Yusuf Akçura'nın bize verdiği büyük acı münasebetiyle ona muhabbet ve alaka gösteren değerli dostlarına ve evlat gibi sevdiği talebelerine sonsuz teşekkürlerimizi gazeteniz vasıtasıyla bildirmenizi rica ederim"*⁴³ demiştir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Akçura'nın hayatını kaybetmesinin ardından Abdullah Battal Taymas, Kurun Gazetesi'nde 21 Mart ve 23 Mart tarihlerinde *"Yusuf Akçura'nın İşleri ve İzleri Tekresinde"* başlığıyla iki kez Akçura'yı yâd etmişti. Ancak biri var ki, Akçura'nın vefatından çok büyük üzüntü duymuş ve 13 Mart 1935 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınladığı yazısında *"Etrafımda boşluk genişliyor, derinleşiyor. 29 senelik yol arkadaşlarım birer birer gidiyorlar. Ziya Gökalp, ReşidGalib, Yusuf Akçura! Kaçı kaldı! Zaten yola çıkarken kaç idik ki? Topu onu geçmez! Fakat hayatın bu ne garip ne anlaşılmaz cilvesidir ki hepsinden ihtiyar ve kendilerinden çok yaşlı olduğum halde onlar gidiyor, ben kalıyorum. Bu da talihin bana karşı gösterdiği merhametsizliklerinden biri mi?"*⁴⁴ şeklindeki duygu yüklü sözleriyle hislerini gazete sütunlarına aktarmaya çalışmıştır. Hiç şüphesiz bu isim merhumun kadim dostu Ahmet Ağaoğlu'dur.

⁴⁰"Yusuf Akçura Öldü", *Ulus*, 13 Mart 1935, s.3, "Yusuf Akçoranın Cenazesi", *Milliyet*, 13 Mart 1935, s.7; "Bay Yusuf Akçura Öldü" *Halkın Sesi*, 13 Mart 1935, s.4; "Büyük Bir Kayıp", *Yeni Mersin*, 14 Mart 1935, s. 2.

⁴¹"Yusuf Akçuranın Ölümü Büyük Teessür Uyandırdı", *Yeni Asır*, 14 Mart 1935, s.3.

⁴²"Yusuf Akçura Gömüldü", *Haber (Akşam Postası)*, 13 Mart 1935, s. 9.

⁴³ "Teşekkür", *Kurun*, 20 Mart 1935 Çarşamba, s. 8.

⁴⁴"Yusuf Akçura", *Cumhuriyet*, 13 Mart 1935, s.3.

3-Ahmet Ağaoğlu'nun Kaleminden Yusuf Akçura

İnsan için en zor olan hususlardan biri kuşkusuz vefat eden bir yakınının, bir akrabasının ya da dostunun ardından, duygu ve düşüncelerini etrafındakilerle paylaşabilmesidir. Daha da zor olanı ise bunu yazıya aktarabilecek gücü kendisinde bulabilmesidir. Ahmet Ağaoğlu yukarıda da ifade ettiğimiz üzere 29 yıllık kadim dostunu, yol arkadaşını kaybetmenin üzüntüsü içerisinde, “*Yusuf Akçora*”⁴⁵ başlığıyla 13 Mart tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde, onu anlatmaya çalışmıştır.

Daha birkaç gün evvel Akçura'nın, Sadri Maksudi ile kendisini görmeye geldiğini, altı aydır görüşemediklerini ifade eden Ağaoğlu, esasen daha ilk bakışında Akçura'nın yüzünde ölüm pençesinin nişanesini gördüğünü ve ihtiyatsız bir şekilde: *Yusuf bu ne haldir? Sen çok ihtiyarladın çok çöktün kendine bakmıyorsun diye haykırdım. Zavallı ağır ağır soluk alarak arkasını koltuğa dayadı ve hazin bir sesle: Hanımefendinin (geçen sene aynı hastalıktan vefat eden bedbaht refikamı kastediyordu) son günlerini yaşıyorum aynı alametler. Ve hakikaten bembeyaz perişan eşkâli ile çevrelenmiş boz renkli yüzü ihtizar halinde olan birisini andırıyordu. Biraz istirahat et sen işlerden çekilsen çok iyi olur dedim. Evet, ben de düşünüyorum: Ankara'ya gidip mezuniyet isteyeceğim*” şeklinde aralarında geçen konuşmadan bahsetmektedir.

Ağaoğlu, Akçura'nın kırk seneden beri Türk vatanının irfan ve siyaset hayatını yakından tanıyan bir şahsiyet olduğunu, çok bilinenin aksine onun ne Azerbaycanlı ne de Dağıstanlı olduğunu, onun Şimal Türklerinden ve Kazanlı olduğu bilgisini vererek, O'nun İdil Nehri boyunca tanınmış kadim Akçura ocağından olduğunu belirterek sözlerine başlamıştır. Devamında, Akçura'nın babasının ve amcalarının büyük çuha fabrikalarının olduğunu, bir zamanlar fabrikaların idaresinin ona verildiğini, fakat Yusuf'un yüksek kalbi fabrikalardaki ameleye karşı reva görülen gayri insani muamelelere tahammül edemeyerek bu işten vazgeçtiğini ve gazetecilikle geçinmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Bundan sonra satırlarına Yusuf Akçura'nın hayatı, tahsili, gazetelerdeki ilk yazıları ve nihayetinde 1908 inkılabı sonrasında Türkiye'ye gelerek öldüğü güne kadar ki mücadelesiyle devam eden Ağaoğlu, Akçura'ya

⁴⁵“Yusuf Akçora”, *Cumhuriyet*, 13 Mart 1935, s.3.

dair bilgi ve düşüncelerini gazetenin okurlarına ve Türk kamuoyuna şu şekilde aktarmıştır;

Yusuf tahsilini İstanbul'da Türk mekteplerinde yaptı. İlkokuldan sonra kendisini, o zamanki askeri mektebe verdiler ve Yusuf askeri tahsiline erkân-ı harbiye mektebinin 1. sınıfına kadar devam etti. Fakat bu aralık, Abdülhamit onu birçok arkadaşı ile beraber ve ezcümle sonraları bacanağı olan bugünkü Lehistan seferimiz Ferit ile birlikte Trablusgarp'a sürdürdü. Orada bir müddet kaldıktan sonra, Ferit ile beraber yolunu bularak kaçtılar ve Paris'e gelerek her ikisi de Paris'in meşhur "Academies Sciens Politiques et Morales" mektebi âlisine girdiler ve muvaffakiyetle ikmal ettiler.

Yusuf Fransa'dan Rusya'ya geçti bu içinde bulunduğumuz asrın iptidalarında idi. Bizde henüz istibdat bütün şiddetiyle devam ediyordu, fakat Rusya'da istibdadın kökleri, bir taraftan inkılapçıların dâhildeki faaliyetleri ve diğer taraftan da Japonya'nın indirdiği şiddetli darbelerin tesiriyle zedelenmiş ve sarsılmak da idi.

Bu aciz de o zaman Avrupa'dan avdet ederek Bakü'de Aynizade Bay Ali ile beraber ilk gündelik Türk gazetesini kurmaya muvaffak olmuştu. Yusuf, yukarıda zikrettiğimiz gibi amcasının fabrikalarını terk ederek, Kazan'da çıkan "Vakit" Gazetesi ile Bahçesaray'da çıkan ve akrabası merhum Gaspıralı tarafından neşredilen Tercüman Gazetesine yazılar yazıyordu. Bizim ilk tanışmamız bu suretle gazete vasıtasıyla ve gıyaben olmuştur. Fakat 1908 senesinde Türkiye'de inkılâb oluyor, Rusya'da ise dehşetli bir irtica meydan alıyor. İkimizde Rusya'yı terk etmek mecburiyetinde kalıyoruz ve İstanbul'a gelerek burada yerleşiyoruz ve o günden bugüne kadar ayrılmaz yol arkadaşı oluyoruz.

Yusuf, kendi yolunu daha o zamanlar neşrettiği ufak ve fakat pek mühim bir risale ile tayin ediyor. Bu risale, Üç Siyaset: Türkçülük İslamcılık ve Osmanlılık başlığını taşıyordu. Yusuf, idealinin Türkçülük olduğunu ve Türk Devleti için Türkçülük siyasetinden başka bir yolun hata olduğunu sarahaten izah ediyor.

Bu suretle müşterek ideal başta Ziya Gökalp olmak üzere birkaç arkadaşı birleştiriyor.

Ulus şairi Mehmet Emin'in teşebbüsü ve Ziya Gökalp'in de yardımı ile daha o zamanlar Selanik'te bulunan İttihat ve Terakki umumi merkezi "Türk Yurdu" mecmuasının kurulmasına karar veriyor. Umumi merkez tarafından gönderilen murahhas bana geldi ve mecmuanın benim evimdeki ilk kuruluşuna ezcümle Yusuf da iştirak etti. Mecmuanın idaresi Yusuf'a verildi. Hemen aynı zamanda Celal Sahir, Köprülüzade Fuat ve Hamdullah Suphi de mecmua etrafında toplandılar. Necip Asım, Fuad Baylar gibi öteden beri Türk tarihi ile uğraşanlar da tabiat ile mecmuanın erkânı arasında idiler. Selanik'te çıkan ve Ziya Gökalp tarafından ilham edilen "Genç Kalemler" etrafında toplanmış olan merhum Ömer Seyfettin, Ali Canip gibi genç muharrirler de pek çok geçmeden "Türk Yurduna" geldiler.

Bu suretle "Türk Yurdu" etrafında gayet samimi ve kuvvetli bir ideal ocağa kuruldu. Mecmuanın idaresini üzerine alan Yusuf'a, bu ocakta ve ocağın yaptığı kıymetli mücadelede tabiatı ile çok şerefli bir yer ayrılmıştır.

Cesaretle diyebilirim ki Yusuf bu vazifesini kimsenin yapamayacağı bir fedakârlık ve bağlılıkla yaptı. Zaten o bütün hayatını vazife adamı olarak geçirdi. Üzerine aldığı her işe bütün ruhu ve canı ile bağlanırdı. Kendisinden sonra "Yurd" birçok ellere geçti. Fakat kimse o ve Celal Sahir kadar muvaffak olamadı!

Yusuf, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmede. Fakat ideal onu İttihatçılarla çalışmaya sevk etti. Şöyle ki İttihatçı olmadan halk arasında ittihatçı diye tanınmıştı. Yusuf aynı zamanda Darülfünun'da tarih profesörü idi. Bilahare bu sıfatını Ankara'da muhafaza etti ve Ankara Hukuk Fakültesi'nde verdiği "asrı hazır" derslerine dair notları memleketimizde şimdiye kadar emsali yazılmamış mühim ve kıymetli bir eserdir!

Fakat bu vazifelerin haricinde birçok diğer içtimaî işlerde Yusuf kendini gösterdi. Harbi umumi esnasında Hilal-i Ahmer Cemiyeti kendisini Rusya'ya, Rusya'daki Türk esirlerin yardım için gönderdi. Bu vazifeyi de Yusuf, bin bir tehlikeler içinde büyük bir muvaffakiyetle ve maharetle yaptı.

Mütareke esnasında tereddüt etmeksizin Anadolu'ya atıldı ve kurtuluş mücadelesine iştirak etti. Malta'dan avdetim de Ankara'ya giderek, O'nu ilk gördüğüm zaman tanıyamadım. Güzel bir ata binmiş, yüksek boylu, aksakallı

erkânı harp galonları içinde ve general sandığım birisi, üzerime atını yürüttü. Ben tevahhuşla (korkuyla) bir yana çekildim. Yusuf kahkahalar savurarak;

“Gördün ya! Biz askerler, başıbozukları böyle yaparız” dedi ve alttan indi. Meğer yeniden asker hizmetine alınmış ve kuryelik yapıyormuş. Bir müddet sonra, Harici Vekâleti'ne alındı ve orada da kendisine verilen vazifeleri büyük bir dirayet ve liyakatle yaptı. Kurtuluş Savaşı'nın sonunda İstanbul mebusu oldu. İştirak ettiği muhtelif encümenlerde derin bir mesuliyet duygusu ile çalıştığı gibi meclis müzakerelerinde de vukuf ve bilgisi ile temayüz etti. Meclis faaliyetinde onu bilhassa Türk amele hayatı alakadar ediyordu ve onun verdiği bir tahrir üzerinedir ki bugünkü iş kanunu layihası hazırlanıyor. Ve bütün bunları yapmakla beraber Yusuf, Ankara Fakültesi'ndeki derslerine muntazaman devam ediyor, birçok gazetelere ve mecmuaları makaleler yazıyor, birçok cemiyetlere iştirak ediyordu. Son iki seneden beri kendisini bilhassa Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ne vermişti. Bu cemiyetin ikinci reisi sıfatı ile gece gündüz çalışmak lazım geliyordu. Merhum cemiyetin muvaffak olmasını kendisi için bir şeref ve haysiyet meselesi yapmıştı. Ben öyle zamanlar biliyorum ki iki gün gece ve gündüz uyumaksızın çalışmıştır ve nihayet bayılmıştır. Yusuf vazifeye bu kadar bağlı idi. Onun geniş ve derin bilgileri, vazifeye bağlılığı, yüksek ve temiz ruhu, hassas ve necip kalbi ve bilhassa lekesiz ahlakı, onu kendisini yakından tanıyan dostlarının ve ahbablarının kalbinde yıkılmaz bir abide yapmıştır. O kırk sene durmaksızın Türk ülkelerinin her tarafında, Türk gençliğini terakkiye, tekâmüle, hürriyete ve insani yüksekliğe çağırmıştır ve hiç şüphe yoktur ki onun ölüm haberi bütün bu ülkelerin hepsinde derin bir teessürle karşılanacaktır. Arkasında bıraktığı ve haklarında endişeden hiçbir dakika rahat etmediği refikası ile iki çocuğuna Allah'tan teselli ve sabır diliyoruz.

Sonuç

Yusuf Akçura'nın vefatına dönemin basını geniş yer vermiştir. İlim hayatında olduğu kadar siyasal hayattaki çalışmalarıyla da herkesin takdirini kazanan Akçura, sadece döneminde değil günümüzde de fikir hareketlerine yön vermeye devam etmektedir. Şüphesiz bunda ardında bıraktığı tertemiz mazisi, dürüstlüğü, çalışkanlığı, fedakârlığı, üstlendiği her görevi büyük bir özveri ile yerine getirmesi, idealistliği ve birbirinden kıymetli eserleri başat rodedir. Nitekim dönemin basını incelendiğinde, Akçura'nın vefatının Türk milleti için büyük bir kayıp olarak nitelendirildiği gerek siyaset gerekse ilim camiasının O'nun ölümünden büyük üzüntü duyduğuna şahit olmaktayız. Zira öğrencilerinden, sivil toplum kuruluşlarına, eğitim ve ilim camiasından, devlet erkânına kadar cenaze merasimine binlerce kişinin iştirak etmesi bunun apaçık göstergesidir.

Yusuf Akçura'nın vefatına dair basında çıkan haberler üzerine bir değerlendirme yapacak olursak, dünya ve özellikle Avrupa siyasi hayatının en karmaşık günlerine doğru yol alan gündem içerisinde, bu ani ölümün hemen hemen bütün ulusal gazetelerde ve pek çok yerel-bölgesel gazetede dahi haberleştirildiğini görmekteyiz. 11 Mart 1935'te hayatını kaybeden Akçura'nın ölüm haberinin hemen bir gün sonraki 12 Mart tarihli gazetelerin baskısına yetiştirildiğini, ama daha çok ayrıntıların 13 ve 14 Mart tarihli gazetelerde yayınlandığını ifade edebiliriz. Dönemin basını içerisinde ise Kurun Gazetesi'nin, Akçura'nın vefatına yönelik gösterdiği duyarlılığı ayrıca belirtmemiz gerekir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere konuya ilişkin en tafsilatlı ve geniş bilgilerin bu gazetede yayımlandığını söyleyebiliriz.

Gazetelerde sadece vefat haberlerinin değil, ayrıca onun düşünce hayatı, hatıraları, idealistliği ve hayatından kesitlerin kamuoyu ile paylaşıldığı görülmektedir. Öyle ki, onun manevi şahsiyetine, fikirlerine ve şüphesiz ardında bıraktığı birbirinden kıymetli eserlerine gösterilen teveccüh günümüzde hala taptazedir ve güncelliğini korumaktadır. Zaten O'nun, Türk Milletinin gönlünde müstesna bir yere sahip olması da bu yüzdendir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

490.1.0.0/2.7.25 lef 51.

490.1.0.0/2.9.1, lef. 2.

30.10.0.0/75.493.6, lef 5.

30.10.0.0/75.493.6, lef 6.

Gazeteler

Akşam.

Anadolu.

Cumhuriyet.

Haber (Akşam Postası).

Halkın Sesi.

Kurun.

Milliyet.

Son Posta.

Türk Dili.

Türk Sözü.

Ulus.

Ulusal Birlik.

Yeni Asır.

Yeni Mersin.

Zaman.

Tetkik Eserler

AKÇURA, Y., *Üç Tarz-ı Siyaset*, (Yay. Haz. Mehmet Ali Erdem), Lotus Yayınevi, Ankara 2005.

AKÇURA, Y., *Türk Devriminin Programı*, (Ed. Kurtuluş Güran), Kaynak Yayınları, İstanbul 2017.

BERKES, N., *Niyazi Berkes Unutulan Yıllar*, (Yay. Haz. Ruşen Sezer), İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

ÇANAK, E., *Kırklareli Halkevi (1932-1951)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2019.

DEVLET, N., "Yusuf Akçura'nın Hayatı (1876-1935)", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1986, ss. 88-103.

DURAN, M., "Yusuf Akçura", *Milliyetçilik*, (Ed. Tevfik Erdem), Otorite Kitap, İstanbul 2020.

GEORGEON, F., *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, (Çev. Alev Er), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

GEORGEON, F., "Yusuf Akçura", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, (Ed. Tanıl Bora), Milliyetçilik, C. 4, İletişim Yayınevi, İstanbul 2009, s. 505-514.

GÜNDOĞDU, A., *Ümmetten Millete*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

HASAR, V., "Manisa Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)", *Geçmişten Günümüze Manisa*, C. 2, (Ed. Ferhat Berber vd.), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa 2018, s. 997-1017.

KANLIDERE, A., "Yusuf Akçura ve Kuzey Türkleri", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, C. 3, S. 18, İstanbul 2009, s. 235-258.

KAT, G., "Milli Mücadele'de Yusuf Akçura'nın Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 26, S. 78, Ankara 2010, s.589-614.

KOŞAY, H.M, "Yusuf Akçura (1876-12.03.1935)", *Bellekten*, C. XLI, S. 162, Nisan 1977, Ankara, s. 389-400.

KILINÇ,E., *Yusuf Akçura Türkçülüğün Tarihi Türklük Fikri, Türkçülük Cereyanı, Türk Ocakları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2018.

SARINAY, Y., *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005.

ŞİMŞEK, A.-SATAN,A., *Milli Tarihin İnşası*, Yazıgen Yayıncılık, İstanbul 2017.

TÜRKMAN, S., “Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp”, *Atatürk Dergisi*, C.3, S. 4, 2003, s. 135-161.

YÜCE, N., “Yusuf Akçura”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1989, s.228-229.

Ekler

T. C. BAŞVEKALET Yazı İşleri Müdürlüğü Sayı:		Dosya işaretleri 78
T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ		
Evrağın Numarası		
Evrağın Tarihi		
Yazan memur	M. Gökçe	B. M. M. Yüksekata Reisliğine
Yazı tarihi	19-3-935	
Muavin		
Beyaz eden		
Beyaz tarihi	20-3-935	
Karşılaştıranlar		Kars Sayları Yusuf Akçura'nın
Sadıra No.	6 566	11.3.935 günü akşamında Ereğli'deki
Merbutatı		evine dönmek üzere Akçura'ya
Sevk tarihi	26-3-35	istasyonunda treni beklediği sırada
Kaydeden	H. H. H.	anlaşın öldüğü Paklıye Vahitliğinden
Düşünceler		19.3.935 tarihli tezkere ile bildirilmiştir.
		Arz ederim
		Beyaz edil
		20-3-935
		5

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0/75.493.6, lef 5.

T. C.
Dahiliye Vekâleti
V. İ. U. M.
S. M.
Sayı
690

BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

19/3/935

Hulâsa:
Kars sayısları Yusuf Akçoranın vefatı hakkında:

78/205

Başvekalet yüksek makamına

Kars sayısları Yusuf Akçoranın 11/9/935 günü akşamı Eren köyündeki evine dönmek üzere Haydarpasa istasyonunda tireni beklediği sırada ansızın vefat ettiği anlaşılmıştır .
Saygılarımla arz ederim .

A. Erzet
S. İnce

Dahiliye vekili
S. İnce

Yazı İşlerine
19.3.935

BASVEKALET EVRAKI
Tarih 19-3-935
Numara 1124

S.

3. Karar

030	10			75	493	6
-----	----	--	--	----	-----	---

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/75.493.6, lef 6.

Zaman 14 Mart 1935, s. 2.

Yusuf Akçora sevdiklerinin ve talebesinin elleri üstünde ebedi metfenine götürülüyor

Yusuf Akçora gömüldü

Merhumun cenazesinde söylenen nutuklarla hayatı ve hatırası anıldı

Evvelki gün vefat ettiğini yazdığımız İstanbul saygılı ve Üniversite profesörlerinden Yusuf Akçoranın cenazesi dün talebinin ve dostlarının omuzlarında kaldırıldı ve şehidliğe gömüldü. Saat 10,30 da Haydarpaşa Entaniye hastahanesinden kaldırılan cenaze Şirket-i Hayriyenin bir vapuru ile Sirkeci rıhtımına geçi ilerek, burada bekleyen dostları ve Üniversite talebesinin elleri üzerinde Trakya caddesi takip edilerek Sultanahmet'te getirildi. Namaz Salıhanı medeniinde kılınan sonra, oradan E-

yanında gidildi. Tabutu, İstanbul vali ve belediye reisi Bay Muhiddin Ustündağ, Bay Hâmid, Üniversite rektörü Bay Cemil, Tarih Tetkik Cemiyeti üyelerinden Hasan Cemil, birçok profesörler, talebe ve Akçoranı sevenler takip ediyorlardı. Alay Beyazıda varınca, Üniversite kapısı önünde durdu. Tam kapının önünde hazırlanmış olan kürsüye ilk olarak rektör Bay Cemil çıkarak şu sözleri söyledi:

— Profesör Akçora Yusufun tabutu-
(Devamı 2 inci sahifede)

Milliyet, 14 Mart 1935, s.1.

Yusuf Akçoraoğlu dün gömüldü
"Yusuf Akçora! Sen değerli b'r profesördün, b'r Türkcü idin, bilgin b'r tarihçi idin, nihayet tertemiz b'r insandın,"

Merhum Yusuf Akçoraoğlunun son resimlerinden birisi

Değerli Türk bilgini Yusuf Akçora oğlunu dün, gömdük. Türkçülük, milliyetçilik mefhumlarını yerleştirmek için senelerce uğraşan Yusuf Akçora oğlunu, arkadaşları, yetiştirdiği mefküreci gençler gözyaşları arasında Edirnekapı şehidliğindeki makberesine götürüp bıraktılar. Yusuf Akçora, iki gün evvel Ankaradaki yüksek vazifesine gitmek üzere Haydarpaşadan trene binerken ölmüştü. Orada bulunanlar kendisini Haydarpaşa emrazı intaniye hastanesine kaldırmıştı. Akçora oğlunun cenazesi dün sabah saat on birde hastahaneden alındı. Yüzlerce talebesinin omuzlarında Haydarpaşa 'skelesine in-

Merhumun tabutu camie getiriliyor

Devamı 5.ci sayfanın 1.ci sütununda

Kurun, 14 Mart 1935, s.1.

Ulus, 13 Mart 1935, s.

TELGRAF HABERLERİ Uzakşarkta sulhu tarsiin edecek itilâfname

Sovyet Rusya ile Mançuri arasında Şarki Çin demiryolları itilâfnamesi parafe edildi... Moskova 12 (A.A.) - Tu A. İttihâmı askıya alarak...

Letonya-Estonya ve Litvanya misali

Yapılan tarafların Almanlar hâzinesi düşürülmesi... Berlin 12 (A.A.) - Hersek...

Yahudilerin Alman mallarına boykotu

Yapılan 12 (A.A.) - Alman taraflarının...

Meclisin bugünkü işlemleri

Ankara 12 (Telifatsız) - Fehri Paşa...

Balkan anlaşmasının kuvvetli

İstanbul 12 (Telifatsız) - Yunan tarafının...

Muski müsbet bakamız

Baskınlar kâh müddet 30 saat...

BUGÜN DE BU

Kayserin derdi... Dördüncü kez...

Çin Şark demiryolları

Anlaşma, Japonlarda parafe edildi... Moskova 12 (A.A.) - Yabancı...

Muvazene vergisi

Bir seneye uzatılmasın için hazırlanan işlemler...

Yeni bir toprak buldu

Gün 12 (A.A.) - Tömörba...

İnsel kinci deň berzet gili

Şağça 12 (A.A.) - Şağça...

Muski müsbet bakamız

Baskınlar kâh müddet 30 saat...

YUSUF AKÇORA

Yazan : Ağaoglu Ahmed... Dördüncü kez...

HEM NALINA MIHINA

Kato, kato Venizelos... Berlin 12 (A.A.) - Hersek...

Almanlar bir taarruz planı hazırlamışlar

İngilizler Beyaz kitabı bannam üzerine çıkarmışlar...

Malıya beyleri

Ankara 12 (Telifatsız) - Malıya...

HEM NALINA MIHINA

Kato, kato Venizelos... Berlin 12 (A.A.) - Hersek...

Almanlar bir taarruz planı hazırlamışlar

İngilizler Beyaz kitabı bannam üzerine çıkarmışlar...

Malıya beyleri

Ankara 12 (Telifatsız) - Malıya...

HİKÂYE

Çoban kızının aşkı

—Bir Japon hikâyesi— Yazan: İskender Fahreddin

Ona sordum:
— Seninle birlikte seyahate gik sak... Dünyaya dolacak. Bilmem ki, yabancılarda gezmekten hoşlanırsın mı?
Başım önüne eğdi:
— Hayır, dedim, ben şu gördüğün küçükük köyümden. Koyun ve inek sürülerinden. Ana baba ocağından ayrıp uzaklara gidemem. O bir çoban kızağı.
Onu çok seviyordum.
Paran, servetim vardı. Onun köyünde daha fazla kalamazdım.
— Bu sürüler senin dediği de dim. Bu ocağı bir kaç yıl sonra yir. Saçların ağardığı zaman yüzüne kimse bakmaz. Haydi, gel. Kalplerimiz gibi vücutlarımız da birleşiriz. Seninle evlenmek istiyorum. Beni reddetme!
— Bu köyde kaç aydane bir benim için mi oturuyorsun?
— Şüphesiz.
— Fakat, sen çok zengin bir erkeksin. Ben ise fakir bir çoban kızağı. Ömrümden bir defa bile katabayım incedim. Beni nereye götüreceksin?
— Şehir... Orada evleneceğiz. Evimizden birerik hanım olacak. Am! Karşında cariye, altında otomobil, üstünde kırk manto...
— Ve büyük bir köyün içinde yaşayacaksınız!
* * *
Bu muhavers üç yıl önce Mançurinin uzak bir köyünde bir çoban kızağı arasında gelişti.
O, diğünce... ve teklifime bir gün sonra cevap verecekti.
O gece büyük bir hareketler, köyün aham bitine gelişti. Canım güçlele kurtarılmıştı.
O ne müthiş bir facia idi...
Küçükük, şirin bir köy.
Koyun ve inek sürüleri.
Ufacık ve pencezsis kulübe ler.
Hepsi mahvolmuştu. Hatta o nun ayrılmak istemediği ana baba ocağı bile.
O bir çoban kızağı.
Onu çok sevmişim.
Fakat, bu müthiş felâket o sevgiyi toprakla örtmüştü.
O ne müthiş bir sarımsıydı!
* * *
Şehir döndüğüm zaman, aradan çok seneler geçmeden babamı ölmüş buldum.
Onun buaktığı sayı az servet bana kalmıştı. Bütün kızlar benim peşimde zeviyordu.
Servetimin peşinde.
Bekler kalamazdım.
Şehrin en güzel kızağı evlen dim.
Anam da babamın arkasından toprağa gömüldü.
Karım, eviminin birerik hanımı olmuştu.
* * *
Göstümün önünde her zaman şu manzara canlanırdı:
Küçükük, şirin bir köy.
Koyun ve inek sürüleri.
Ufacık ve pencezsis kulübe ler.
Çoban kızağı.
Onu temiz yuvaşı.
* * *
Karımla geçişmiyordum.
Sabahları ni sevdiğimüzü?
Hepimizin başında olan bir dert:

DUYGULAR

Yusuf Akçura'nın işleri ve izleri tekresinde

Yazan: Abdullah Taymas

1908 yılı İkinci Meclis'te Kıbrıs İstibahı için Y. Akçura'nın bence ilahiyete geçti: Türk gazetesi ve meclislerde Türkçülüğü, milliyet, siyaset ve ilahiyet meseleleri üzerine yazdığı yazılarına başlıca diğer yandan, daha mektep hayatından hatırladığı Türkçülerden Necip Asım ve Vefed (Öbada) Bayraktar gibi gençler, siyaset dışında, salt hardi ölümlük bir Türk cemiyeti kurmayı teklif, ve kendilerinden bu yolda rehberlik etmelerini rica etti. Bu suretle başlayan ilk teşebbüs meclis yılın sonlarına doğru "Türk Derneği", adı bir cemiyetin kurulmasıyla neticelendi (1908 yılı 23 Ocak).

O sıralarda Y. Akçura "Türk Derneği" namına Çingizhan dair bir konferans da vermişti. "Türk derneği" cemiyeti "Türkçülüğü dair teşebbüleri havi, aykır bir meclis da çikarmaya başlandı; merhumun fikirlerine göre. "Devletin Osmanlıya harsı" Türkçülüğü ile tasarımlı Türk Derneği cemiyeti olup, ilk Türkçü meclis da Türk derneği meclisidir. "Türk Yurdu" meclisidir. Bu meclislerin ilk sayı kabul edilmiştir; ancak onun nüshasının çıkması dand pek az zaman sonra "Türk Yurdu" meclisine geçmiştir.

Bu meclislerin ilk sayı Akçura merhumun müdürlüğü altında 1911 yılı ilahiyetinde tatlıdır emittir. "Türk Yurdu" meclisidir. Y. Akçura'nın bazı ufak aralarla idare ettiği 6 yıl içinde önceden çizilen programı sadık kalarak, program müddetleri içinde mümkün olduğu kadar tatlı çalışmıştır.

O zaman en kuvvetli ve iliküet kalmış meclisler, merhumun idaresinde kaldı. "Türk Yurdu" meclisidir. Bu meclislerin ilk sayı Akçura merhumun müdürlüğü altında 1911 yılı ilahiyetinde tatlıdır emittir. "Türk Yurdu" meclisidir. Y. Akçura'nın bazı ufak aralarla idare ettiği 6 yıl içinde önceden çizilen programı sadık kalarak, program müddetleri içinde mümkün olduğu kadar tatlı çalışmıştır.

Memnunun o zaman bu derece vaka bulması bunda genis Türkçülük ve Türkçülüğün meseleleri dair ilahiyet ve edebî yazıların çokla bulunmasından heri geldiği ışıktır.

"Türk Yurdu"nda tatlıdır eden bu habli yazılar içinde Y. Akçura'nın birçok değerli ve özlü yazıları da edebî dince mühim yer tutmaktadır. Merhum bu devirde Millîyeye ve Harbîyeye meclislerinde de Davulîyede memurluk ettiği gibi, mahallî meclislerde de çalışmıştır.

Oranladığına göre, anladık meclislerde okutmuş dersleri "Tarihî siyasi notlar", adıyla bir kitap kılınca da basılmıştır. Onun "Türk ve Tatarlar" birerik ve Türkler medeniyeti birerik meclisleri, başlıca konferans "Altın armagan", risalesinin birerik sinesinde (İstanbul, 1929). "Türkçülük" mevzuu üzerine olan konferans ise bu risalesine (2) numaralı nüshasının da (İstanbul 1929) basılmıştır.

Bu konferanslardan birerikinde, başlıca dand anlaşıldığı üzere, ilahiyet makalesinde andığımız "Türkçülüğün ilahiyet birerikine tam ve süratli bir mahallî gösterim, dedi, sokak kavramı arcaerlen onun vevde buldum. Galiba açıklıktan olmuştu.

Merak ettim. Kapağı koğum. İlgilim. Genç kadim yüzüne bak tim. Ve bir den beynimden vurulmuş gibi, sayılarınak yere yıkıldım. Doğduğum gündüzbere köyünden dışarıya çıkmayan çoban kızağı şimdi kapımın önünde canırsı olarak yatıyordu.

O Küçükük, şirin köyünü. Koyun ve inek sürülerini... Ufacık ve pencezsis kulübe ler sevdiğim şehre imiş. Beni aramış. Ve benim evli olduğuma inanarak bakıma kadar gelmiş.

Bu aşk. Bu facia benim çıdirtti

1908 yılı İkinci Meclis'te Kıbrıs İstibahı için Y. Akçura'nın bence ilahiyete geçti: Türk gazetesi ve meclislerde Türkçülüğü, milliyet, siyaset ve ilahiyet meseleleri üzerine yazdığı yazılarına başlıca diğer yandan, daha mektep hayatından hatırladığı Türkçülerden Necip Asım ve Vefed (Öbada) Bayraktar gibi gençler, siyaset dışında, salt hardi ölümlük bir Türk cemiyeti kurmayı teklif, ve kendilerinden bu yolda rehberlik etmelerini rica etti. Bu suretle başlayan ilk teşebbüs meclis yılın sonlarına doğru "Türk Derneği", adı bir cemiyetin kurulmasıyla neticelendi (1908 yılı 23 Ocak).

O sıralarda Y. Akçura "Türk Derneği" namına Çingizhan dair bir konferans da vermişti. "Türk derneği" cemiyeti "Türkçülüğü dair teşebbüleri havi, aykır bir meclis da çikarmaya başlandı; merhumun fikirlerine göre. "Devletin Osmanlıya harsı" Türkçülüğü ile tasarımlı Türk Derneği cemiyeti olup, ilk Türkçü meclis da Türk derneği meclisidir. "Türk Yurdu" meclisidir. Bu meclislerin ilk sayı kabul edilmiştir; ancak onun nüshasının çıkması dand pek az zaman sonra "Türk Yurdu" meclisine geçmiştir.

Bu meclislerin ilk sayı Akçura merhumun müdürlüğü altında 1911 yılı ilahiyetinde tatlıdır emittir. "Türk Yurdu" meclisidir. Y. Akçura'nın bazı ufak aralarla idare ettiği 6 yıl içinde önceden çizilen programı sadık kalarak, program müddetleri içinde mümkün olduğu kadar tatlı çalışmıştır.

Memnunun o zaman bu derece vaka bulması bunda genis Türkçülük ve Türkçülüğün meseleleri dair ilahiyet ve edebî yazıların çokla bulunmasından heri geldiği ışıktır.

"Türk Yurdu"nda tatlıdır eden bu habli yazılar içinde Y. Akçura'nın birçok değerli ve özlü yazıları da edebî dince mühim yer tutmaktadır. Merhum bu devirde Millîyeye ve Harbîyeye meclislerinde de Davulîyede memurluk ettiği gibi, mahallî meclislerde de çalışmıştır.

Oranladığına göre, anladık meclislerde okutmuş dersleri "Tarihî siyasi notlar", adıyla bir kitap kılınca da basılmıştır. Onun "Türk ve Tatarlar" birerik ve Türkler medeniyeti birerik meclisleri, başlıca konferans "Altın armagan", risalesinin birerik sinesinde (İstanbul, 1929). "Türkçülük" mevzuu üzerine olan konferans ise bu risalesine (2) numaralı nüshasının da (İstanbul 1929) basılmıştır.

Bu konferanslardan birerikinde, başlıca dand anlaşıldığı üzere, ilahiyet makalesinde andığımız "Türkçülüğün ilahiyet birerikine tam ve süratli bir mahallî gösterim, dedi, sokak kavramı arcaerlen onun vevde buldum. Galiba açıklıktan olmuştu.

Merak ettim. Kapağı koğum. İlgilim. Genç kadim yüzüne bak tim. Ve bir den beynimden vurulmuş gibi, sayılarınak yere yıkıldım. Doğduğum gündüzbere köyünden dışarıya çıkmayan çoban kızağı şimdi kapımın önünde canırsı olarak yatıyordu.

O Küçükük, şirin köyünü. Koyun ve inek sürülerini... Ufacık ve pencezsis kulübe ler sevdiğim şehre imiş. Beni aramış. Ve benim evli olduğuma inanarak bakıma kadar gelmiş.

Bu aşk. Bu facia benim çıdirtti